

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

116. De quantitate, & qualitate collationis serotinæ. Et an si quis
inadvertenter sumat cibum pluries, ob id non frangat ieiuniam, & ob id à
collatiuncula nocturna sumi solita abstinere non ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

Sabbato occurat simul ieiunium quatuor temporum, quia adhuc illa vigilia est vigilia Natiuitatis, & id quod dignus est trahit ad se minus dignum, & testatur Sanchez sic determinasse multos viros doctos, re late disputata. Sed hanc opinionem aduersus Sanchez reprobat nouissimè Bossius *tr. de subleuo sect. 4. cap. 18.* Verum opinionem Sanchez sequitur alter Sarracenus Ioannes videlicet, in *selectis disp. 52. n. 10.* & Turrianus ubi *supra dub. 38. concl. 4.* asserens quòd quando dies Natiuitatis est feria secunda, & vigilia Sabbato antecedenti, licita est quantitas ex vlu.

4. Notandum etiam quòd qui potest vesci carnis in die ieiunij, & propter deuotionem vult aliquo die vesci lacticiis, vel ouis, non tenetur ieiunare. Ita Turrianus loco citato *dub. 35. concl. 6.*

RESOL. CXVI.

De quantitate, & qualitate collationis ferotinae. Es an si quis inaduerteret sumat cibum pluries, ob id non frangat ieiunium? & ob id a collatione nocturna sumi solita abstinere non tenebitur, nisi nimis proximè ad horam refectiois nocturna esset cibus assumptus? Et quid est dicendum de collatione largiori Nobilium? Ex p. tr. 9. Ref. 1.

Suppono, tanquam certum, ex communi DD. Sententia, vnicam conuersionem esse de essentia ieiunij, sed collationem ferotinam, in tali tempore, licitam esse ratione consuetudinis, etiam si sumatur aliquid causa. Videndum modò est, in qua quantitate & qualitate dicta collatio faciendà sit.

1. Et quoad primum respondeo, quòd prima sententia docet, quantitatem trium vnciarum licitam esse. Ita Jacob. de Grassis in *decis p. 1. l. 2. c. 37. n. 29.* Secunda sententia extendit hanc quantitatem ad vncias quatuor Ita Homobonus in *exam. Eccles. p. 1. tr. 6. c. 20. q. 90.* Victorinus in *Notis ad Man. Num. c. 21. n. 13.* & alij. Tertia sententia sex vncias concedit. Ita Villalobos in *sum. tom. 1. tract. 23. dub. 7. num. 4.* & alij. Quarta sententia vncias octo permittit. Ita Fagundez *de præcept. Eccl. tract. 1. lib. 1. cap. 4. num. 13.* & 19. qui etiam asserit, sic respondisse Suarez, cum de tali quantitate interrogaretur. Et tandem quinta sententia putat, quattam partem eorum quæ ieiunanti sufficerent ad ordinariam suam cenam, non esse quantitatem notabilem. Ita Reginaldus in *praxi, tom. 1. lib. 4. cap. 1. dub. 10. num. 185.* Layman in *Theolog. mor. lib. 4. tract. 8. cap. 1. num. 9.* & Filiucius *tom. 2. tract. 27. part. 2. c. 1. quæst. 7. num. 33.* ubi in celebri Academia Theologorum definitum esse videtur.

2. Quid ego sentiam, dicam breuiter. Primam, & secundam opinionem puto nimis rigidam. Tertiam, & quartam quartam, tanquam benigniorem, & probabilem, libenter amplector. Quintam verò sententiam, nimis laxam existimo. Nec valet dicere, quòd quarta pars in aliis rebus pro modica haberi solet; nam responderetur primò, hoc non esse absolutè verum: enim, si quis laboraret in die festo per spatium sex horarum, peccaret mortaliter, neque excusaretur ratione paruitatis materiz, quam in tali casu puto esse duas horas; & tamen spatium sex horarum est quarta pars diei festi. Ergo, &c.

3. Secundo responderetur, collationem ferotinam noniam esse licitam, quia sumitur in parua materia, & quantitate; nam aliquin licitè sumeretur à principio, quod est fallum: sed licita est, quia consuetudinem introduxit. Sed numquam per consuetudinem introducitum fuit, vt aliquis in dicta collatione sumeret quartam partem cenæ. Ergo talem quantitatem sumere illicitum erit. Vnde semper mihi sumptè placuit sententia Lessij *lib. 4. cap. 2. dub. 2.*

Tom. IV.

num. 11. Bonacina *de legib. disp. vlt. quæst. 1. punct. 3. n. 2.* & aliorum asserentium, circa quantitatem collationis ferotinae standum esse libeium consuetudini; nam, vt sapè *supra* dictum est, dicta collatio fuit per consuetudinem introducta: ergo iumenda erit iuxta limites receptæ consuetudinis.

5. Verum est, quòd talis consuetudo non est intelligenda de illa, quæ viger apud viros parum timoratos; sed de illa, quæ viger apud viros bonos, & conscientia timorata, vt rectè notauit Fernandez *de exam. Theolog. p. 2. cap. 8. §. 2. num. 9.* Toletus *lib. 6. cap. 2. numero 4.* & alij. Hinc doctissimus Petrus Cenedo in *q. canon. q. 41. numero 4.* sic asseruit, [Aduertendum est, etiam circa quantitatem collationis ferotinae, seruandam esse tantum consuetudinem bonorum, ac timorata conscientia virorum; non verò alicrum, etiam si dicatur contrarium esse præceptum à maiori parte populi.] Ita ille.

6. Sed, cum quantitatem vnciarum octo in dicta collatione licitam esse *supra* ex sententia Fagundez, & Suarez statutum sit; in hoc puncto non multos habebimus aduariarios: quia talem quantitatem ab omnibus cum acclamatione, & brachijs expansis sustinendam esse video. Difficultas ergo erit circa quantitatem ciborum dictæ collationis; nam multi pessimè in illa sumunt pisces, oua, & cætera lacticia, quibus possunt ex privilegio vesci. Ideò, quoad secundum punctum, de qualitate ciborum, assero, in dicta collatione, sub onere peccati mortalis, quantitatem licitam non posse sumi in piscibus, ouis, & alijs lacticiis, seu cibis substantialibus in cœna manducari solitis. Et ratio est manifesta: quia, vt dictum est, collatio est licita propter consuetudinem: sed consuetudo, quæ introduxit dictam collationem, non solum præscripserit, & præscribit quantitatem; sed etiam qualitatem ciborum: nunquam verò per consuetudinem in collatione introducti sunt cibi, qui communiter ordinantur ad sustentationem, & inter ferula apponuntur, vt pisces, oua, legumina, &c. ergo talia manducare illicitum, & peccatum erit. Verum, quia multi nolunt hanc veritatem intelligere, ponam per extensum verba Doctorum.

7. * Villalobos in *sum. tom. 1. tract. 23. dub. 7. num. 3.* [No se puede hazer colacion con pescado, ò hueuos, ni tan poco con legumbres. porque la materia de colacion es pan, conseruas, frutas, y yeruas, &c.]

8. Azorius *part. 1. lib. 7. cap. 8. quæst. 9.* [In refectiuicula vespertina solum edi possunt, quæ ante, vel post prandium sumi solent quales sunt, fructus arborum, herbæ, & alij quidam fructus leuiores sumi soliti ea tantum ratione, ne potus stomacho officiat: vt proinde sit corruptela, si ij cibi sumantur, qui potissimum ad nutriendum valent, qualia sunt legumina, & pisces.]

9. Reginaldus in *praxi, tom. 1. lib. 4. disp. 14. dub. 10. n. 185.* [In collatione ferotina solum edi possunt, quæ ante, vel post prandium, aut cenam aliàs sumi solent, qualia sunt, electuaria, fructus arborum, putreficus, vna, nuces, pyra, poma, herbæ, &c. Si enim secus fiat, id est, sumantur alij cibi, & qui valent potissimum ad nutriendum, vt sunt pisces, & legumina, non erit refectiuicula, sed ieiunium soluctur.]

10. * Filiucius *tom. 2. tract. 27. p. 2. c. 1. dub. 6. num. 30.* Cibi, qui communiter ordinantur ad sustentandam naturam, & inter ferula apponuntur, videntur prohibiti esse: tales sunt, pisces, oua, item iuscula ex leguminibus, amygdalato, & huiusmodi: hæc enim omnia prohibentur; quia non solent numerari inter cibos ad ientacula; sed inter cibos ad alendam, & sustentandam naturam.]

11. Layman in *Theol. mor. lib. 4. tract. 8. c. 1. num. 9.* Qualitatem cibi in collatione sumendi, aiunt DD. communitet

Sup. contento in hoc §. pro parte in Ref. præterita, §. 1. & 2. & pro parte in duabus Ref. seqq. & infra in Ref. 119. & pro parte in Ref. 120. & 124. §. 2.

* Sup. hoc pro ouis in §. præterito, & in aliquibus seqq. huius Ref. & in Ref. 4. & 6. not. præterita. Et pro piscibus in §. præterito & aliquibus seqq. in hac Ref. & in Ref. 1. 2. 4. 5. & 6. not. præterita; & quoad legumina in duobus §. seqq. huius Ref. & signatè in Ref. 6. not. præterita.

* Pro piscibus, & ouis contentis in hoc §. Filiucius, lege pro eis Ref. & §. 5. not. præterita. Et pro piscibus ex leguminibus, amygdalato, &c. in Ref. præterita §. 3. & in Ref.

N A
n i a
L. IV V
I T I

fer. §. 7. ne,
& §. sed quia
per totum
signanter
post mediū
verf. vbi de
cet. & pro
parte inf. in
Ref. 119.
§. vlt. ad me-
dium, & in
Ref. 121.
& 122.

munitur esse fructus, aut herbas, adiuncto etiam panis, vel pisciculo paruo, secundum Azorium: sed ego puto cum loqui de pisciculo paruo, qui fumo siccatus, vel aceto maceratus sit, qualis etiam inter leuiiores cibos numerari solet, vti colligitur ex cap. *Presbyter. disp. 82. c. 1. de homicidio*, nam postea ipse Azor. corruptelam esse ait, si ij cibi sumantur, qui potissimum ad nutriendum valent, qualia sunt legumina, & pisces.]

12. Stephanus Fagund. de *Precept. Eccl. tr. 4. l. 1. c. 4. n. 18.* [Consuetudine vbiq; receptum est, vt in refectiuuncula soli fructus, cum modico panis capiantur: & hanc consuetudinem excedere non est licitum. Et si aliqui nonnihil piscis adhibere soleant, id quidem per corruptelam faciunt, non per consuetudinem legitimum: communis enim consuetudo est, vt fructus modici, & modicum panis in collatione adhibeatur, non pisciculi parui, nec tantillum magni piscis: non enim quantitas materiae, sed materia prohibetur.]

13. Sancius in *Selectis, disp. 52. n. 8.* [Nec ex cibis ad cenam aptis, etiam in minori censura, poterit accipi refectio; obstat enim ad id consuetudo contraria, quasi non excusaretur collatiuncula de herbis, & fructibus, neuiquam etiam nequiret assumi.]

14. Ioseph Angles de *ieiunio, q. 9. art. 2. dub. 4.* [In collatione serotina ne illa sumantur, quae per se ad nutriendum ordinantur, quales cibi sunt pisces, oua, & caetera: nam in his, quantum similibus quantitas non violaret ieiunium, ratione tamen qualitatis violaret.]

15. Vivaldus in *candel. am. p. vlt. c. 11. n. 25.* [In refectiuuncula concedi potest frustulum panis cum pyro, pomove, cum vna, vel paucis ficis, nucibus, vel his similibus.]

16. Berardus in *sum. cor. p. 1. c. 1. n. 69.* [In collatione serotina concedi possunt aliqua electuaria, confectioes, vel panis dulciarius, fructus, herbae, &c. quae ad nutriendum principaliter ordinata non sunt.]

17. Petrus Ledefina in *sum. tom. 1. tr. 17. c. 2. diff. 5. concl. 4.* [Vno puede hazer colacion con la cantidad de vn quarteron de pan, y tres, o quatro azeytunas, y vn poco de conserua, o otra cosa semejante.] Et paulo post fol. 691. [No se pueden comer en colacion hueuos, ni otras cosas semejantes que siruen de cena.]

18. Iacobus de Graffis in *decis. p. 1. l. 2. c. 37. n. 29.* [Collatio de sero fieri potest, vel sumendo parum fructuum, vel ficium, vel panis solius, vel vtriusque, iuxta morem regionis.]

19. Vegha in *sum. p. 1. c. 14. cas. 5.* [Es licito hazer la colacion, no solo con fruta, o pan, o yeruas disunctiue, sino a vn tambien conjunctim, & simul.]

20. Antonius de Litteratis in *sum. p. 2. c. 19. n. 4.* [Ieiunans in sero dici non debet sumere aliquod comestibile, quod in prandio consuetum est sumere; sed aliquid per modum medicinae, ne potus illi noceat.]

21. Molfesius in *sum. tom. 1. tr. 10. c. 3. n. 24.* [Nihil inter est, si in pane, vel fructibus fiat huiusmodi collatio, quamuis decentius fiat in fructibus.]

22. Syluius in *2. 2. q. 147. art. 6. Quaeitur 2.* [Consuetudini standum est, quantum ad qualitatem eius, quod pro collatione sumitur. Modicum panis accipi potest, vel serotim, vel vna cum fructibus, herbis, aliisque cibis leuioribus, cuiusmodi sunt ficus, vtae, nuces, poma, vel alia ex saccharo condita: imò, & aliquid casei, vel butyri, vbi ita consuetudo obtinuit, non est illicitum.]

Vide etiam Lauorium *tr. de Iubilaeo, p. 1. c. 20. num. 10.* Bejam *p. 1. cas. 3.* Syluest. *verb. ieiunium, q. 3. n. 10.* Rodriguez in *sum. tom. 1. c. 23. n. 8.* Medinam in *instrucl. Confess. l. 1. c. 13. §. 10.* Llamas in *sum. p. 3. c. 5. §. 24.* Ortiz in *sum. c. 19. n. 10.*

Sup. hoc in 23. Ex his omnibus apparet, sine ratione, & fundamento, contra communem DD. sententiam, loquu-

tum fuisse Bonac. de *legib. disp. vlt. punct. 3. q. 1. n. 3.* vbi dicit, afferit, in serotina collatione non tam cibi qualitatem, quam quantitatem attendendam esse: nam, vt supra diximus, ex ore omnium Theologorum probatum est, qualitatem cibi in refectiuuncula frangeret ieiunium. Et ita etiam sentiunt plures Patres nostrae Religionis, & ex Societate Iesv, à me de hac re consulti: vnde minime dubitandum est, contrarium facientes peccare mortaliter, & frangere ieiunium, Scripsi haec ad comprimendam audaciam aliquorum, qui ex autoritate Bonacinae, contrariam sententiam in praxi consulerent audebant: quae quidem sententia non est probabilis; sed falsa: quia est destituta rationibus, & est contra communem, vt visum est. Ergo, &c.

24. Nota tamen hic obiter, quòd si inaduerterent quis sumat cibum pluries, non ob id frangat ieiunium, neque ob id à collatiuncula nocturni sumi solita abstinere tenebitur, nisi nimis proxime ad horam refectiois nocturnae esset cibus assumptus. Et ita docet Sanctius in *Selectis, disp. 52. num. 3.* qui etiam *n. 9.* notat, licet in nobilioribus, ob adeptam consuetudinem, aliquantum plus, quam plebeis, refectiuunculam nocturnam accipere: solent enim esse debillioris valetudinis, & assueti delicatioribus, & pluribus epulis. Vide etiam Tannerum in *2. 2. D. Th. disp. 3. q. 3. dub. 5. n. 91.*

RESOL. CXVII.

An in collatione serotina ieiuniorum sit potius attendenda quantitas, quam qualitas cibi, ita vt in illa possint sumi pisces, legumina, & omne genus iusculorum, &c. Et inter multa, quae in textu huius Resolutionis adiunguntur pro materia collationis serotinae die ieiunij, multa alia veterantur, tandem docetur, quòd licitum est omnino sumere totam quantitatem panis, quae est licita, & ipsam vino imbibere, quamuis ex hoc crescat in ponderere, ergo & in quocumque alio liquore. Exp. 10. et 14. & Miscel. 4. Ref. 60. aliàs 58.

§. 1. Hic casus fuit à me saepius pertractatus; sed quia saepius oppugnatus, erit etiam saepius pius defendendus, vt firma remaneat consuetudo tot saeculorum & communis Doctorum sententia. Itaque affirmatiue ad casum propositum respondet etiam Pater Vidal in *Arca Theolog. Moral. iii. de Ieiunio magis Inquisit. num. 125.* vbi sic ait: In vespertina collatiuncula, quae fuit introducta ex consuetudine, & est necessaria ob congruam sustentationem naturae, non est saltem grauis culpa, vt piscibus tam siccis, & conditis, & sale conditis, quam recentibus in debita quantitate. Et postea *num. 138.* firmat, in collatione serotina, ieiunantem comedere posse sine ieiunij violatione, olera, legumina, iusculum confectum ex pane cocto cum amygdalis, herbas, fructus, & omne genus iusculorum, quod, in diebus ieiunij permittitur, & licite adhiberi potest; nam iuscula solum accidentaliter immutant substantiam illarum rerum, quae licite sine iusculo sumuntur, si tamen sint in debita quantitate. Adducit Pater Vidal pro hac sententia rationes, quas ante ipsum adduxerat Pater Pasqualigus *dec. 113.* Primò, quia vel refectiuuncula adhibetur per modum medicinae; vel ad confortandam naturam: si propter hunc finem, non erit contra illum, sed potius conformis illi adhibere recentes pisciculos, aut pisces quemcumque in exigua quantitate, quantumuis hic ex sua primaria institutione ordinetur ad nutriendum: Si autem adhibeatur propter medicinam; adhuc sequitur potius esse adhibendum piscem in collatione, quam fructus, & alia quae solent adhiberi; cum haec potius debili-